

Найбільші новації
українського
правопису 2019 року

Sashko Danylo

З історії Українського правопису

Пригадаємо, мову якого регіону України взято за основу сучасної української літературної мови. Це говірки середньої Надднірянщини.

«Скрипниківка» мала багато зросійщених норм.

Протягом десятиліть важливі мовні ознаки української мови нівелювали, позбавляючи мову самобутності, наближаючи її до російської: зникла кляса, залишився клас та інші.

Єдине, що повернуто зі *«Скрипниківки»* до сучасно правопису – це літера Г.

Чинний Український правопис, який почав діяти із 3 червня 2019 року вводить основні новації, які найбільше привертають до себе увагу.

1. Написання И на початку слова

Унормована можливість у деяких випадках писати И на початку слова, що раніше офіційно «заборонялося» і вимагалось писати лише І.

- Новинкою, порівняно з попереднім правописом, стала можливість писати слова ірій / ирій, ірод / ирод двома способами.
- Також тепер уже офіційно пишемо И на початку окремих вигуків (ич!), часток (ич який хитрий), дієслова икати («вимовляти и замість і») та похідного від нього іменника икання.
- Крім того, И на початку слова вживаємо в деяких загальних і власних назвах іншомовного походження, на кшталт: ир, Ич-оба, Кім Чен Ин. Останні моменти на практиці застосовувалися й раніше, але не були внормовані.

2. Утворення фемінітивів

Редакція "Українського правопису" 2019 р. не встановлювала нових правил, що регламентували б уживання фемінітивів, а тільки зафіксувала давно усталені моделі їх творення: "За допомогою суфіксів -к-(-а), -иц-(-я), -ин-(-я), -ес-(-а) та ін. від іменників чоловічого роду утворюємо іменники на означення осіб жіночої статі.

- Найуживанішим є суфікс -к-(-а), бо він поєднуваний із різними типами основ: авторка, дизайнерка, директорка, редакторка, співачка, студентка, фігуристка *та ін.*
- Суфікс -иц-(-я) приєднуємо до основ на -ник: верстальниця, набірниця, поради́ця та -ень: учени́ця.
- Суфікс -ин-(-я) сполучаємо з основами на -ець: кравчи́ня, плавчи́ня, продавчи́ня і приголосний: бойки́ня, майстри́ня, лемки́ня.
- Суфікс -ес-(-а) рідковживаний в українській мові: дяконе́са, патроне́са, поете́са"

3. Назви сайтів

Нарешті в нормоване написання назв сайтів та інших інтернетних сервісів: вони пишуться українською мовою, за нормами українського правопису і, звичайно ж, відмінюються, як усі українські слова:

- Назви сайтів без родового слова пишемо з малої букви (твітер, гугл).
- Назви сайтів з родовим словом пишемо з великої букви та в лапках (мережа «Фейсбук», енциклопедія «Вікіпедія»).
- Такі з цих слів, що належать до другої відміни, в родовому однини мають закінчення -а, -я: фейсбука, ютуба, імейла.

4. Запроваджений новий розділовий знак – це скісна риска (/)

- **В офіційно-діловому та науковому стилях – як розділовий знак між однорідними членами речення та в інших подібних випадках у значенні, близькому як до єднального (=і), так і до розділового (=або) сполучників** (з можливістю переважання в різних контекстах то одного, то іншого з цих значень): системність / несистемність мовних явищ; на позначення року, що не збігається з календарним, наприклад: у 2018/2019 навчальному році;
- **На позначення співвідношення яких-небудь величин, параметрів:** співвідношення курсу гривня / долар; У графічних скороченнях: п/в (поштове відділення), р/р (розрахунковий рахунок), х/к (холодного копчення), п/п (по порядку: № п/п), к/т (кінотеатр), т/к (телеканал), с/г (сільськогосподарський) та ін.; км/год (кілометр на годину), Ф/м (фарад на метр) та ін.

5. Правопис префіксів

Значно розширений перелік компонентів, які пишуться з рештою слова разом (раніше багато з них писалися через дефіс). Це стосується не тільки іменників, а й утворених від них прикметників, які теж тепер втратять дефіс.

- **Пишуться разом**, тепер, зокрема (раніше цей список був значно коротший): **абро-, авіа-, авто-** (‘само’, ‘автоматичний’), **агро-, аеро-, аква-, алко-, арт-, астро-, аудіо-, біо-, боди-, боді-** (перед голосним), **веб-, геліо-, гео-, гідро-, дендро-, екзо-, еко-, економ-, етно-, євро-, зоо-, ізо-, кібер-, мета-, метео-, моно-, мото-, нарко-, нео-, онко-, палео-, пан-, пара-, поп-, прес-, псевдо-, соціо-, теле-, фіто-, фолк-** (фольк-), **фоно-; іно-** (іншо-, інако-), **лже-** та ін.
- **А також** **архі-, архи-, бліц-, гіпер-, екстра-, макро-, максі-, міді-, мікро-, міні-, мульти-, нано-, полі-, преміум-, супер-, топ-, ультра-, флеш-; анти-, віце-, екс-, контр-, лейб-, обер-, штабс-, унтер-**: аброморфема, артринок, бодибілдінг, бодіарт, вебсторінка, геліоцентр, екопродукти, економклас, моновистава, панамериканський, попмузика, попгурт, пресконференція, фолкгурт, фолькмузика і т.д.
- **Але увага: якщо такі іншомовні компоненти приєднані до власного імені, то їх пишемо з дефісом: пан-Європа, псевдо-Фауст.**

6. Написання «пів» у словах

Змінене написання компонента пів: запроваджене його написання іноді окремо, іноді разом – залежно від його значення; раніше він писався іноді разом, іноді через дефіс.

- Зокрема, невідмінюваний числівник пів зі значенням ‘половина’ з наступним іменником – загальною та власною назвою у формі родового відмінка однини пишемо окремо: пів аркуша, пів відра, пів години, пів літра, пів міста, пів огірка, пів острова, пів яблука, пів ящика, пів ями; пів Європи, пів Києва, пів України.
- Якщо ж пів з наступним іменником у формі називного відмінка становить єдине поняття і не виражає значення половини, то їх пишемо разом: піваркуш, південь, півзахист, півколо, півкуля, півлітра (розм. ‘пляшка з горілкою або іншою випивкою ємністю 0,5 літра’), півмісяць, півоберт, півовал, півострів.

Підготувала Сивоус М.Д.,
викладач української мови та літератури